

Nogle Bemærkninger om Tangen ved Agger.

Af Johannes C. H. R. Steenstrup.

I Anledning af de Artikler, som Tidsskriftet har indeholdt om Tangen ved Agger og Harboøre i ældre Tid, gjorde jeg Redaktøren, Dr. Villads Christensen, opmærksom paa, at der fandtes en Del andre Oplysninger om disse Spørgsmaal, derimellem fra Joh. Meiers Kort, hvorfor Red. anmodede mig om at skrive nogle Bemærkninger herom. Imidlertid indkom Kaptain Rockstrohs foran staaende Afhandling, og mine Meddelelser ville derfor ogsaa komme til at tage Hensyn til denne.

Efter de Undersøgelser, som Prof. Gustav Storm i sin Tid meddelte i Norsk Historisk Tidsskrift (Bd. IV), maa det anses for bevist, at Limfjorden paa Knud den Stores Tid har været aaben mod Vest, ja tilmed har haft en Port saa vid, som man næppe senere har kendt det. Man styrede fra England mod denne Aabning som en Indgangsdør til Danmark, og man sejlede ud herfra til Norge og England. Hvis der ikke havde været her et vidt Gab, vilde det jo ogsaa have været uforstaaeligt, at Knud den Hellige havde ladet Limfjordens fjerneste Vige være Samlingspladsen for den danske og norske Flaade, der havde Englands Erobring til Maal. Og endnu et Forhold har, som jeg tror, Krav paa Opmærksomhed. Da paa Svend Estridsens Tid Bispedømmer endelig oprettedes i Landet, gjordes Vestervig til Sæde for den Biskop, der skulde have Vendsyssel og Thy under sin Stav. Mon man virkelig vilde have valgt hertil et Sted, der laa yderst ude i disse Landskabers vestligste Del, hvis Limfjorden ikke havde været et Farvand, som man jævnlig gennemsejlede, og hvor man kunde benytte en vestlig Udfart? Efter gammel kanonisk Ret maatte Bispesæder ikke ligge paa Landet, men skulde findes i Stæder; saadanne fandtes vel paa den Tid ikke i de to Sysler nord for Fjorden, men Vestervig vilde dog vist altfor stærkt have Karakter af en Afkrog, naar der ikke havde været Sejlads forbi dets Strande og en let Forbindelse med Datidens Kulturcentre paa det kirkelige Omraade, i Flandern og England. Med dette Forhold for Øje bliver det ogsaa forstaaeligt, at dengang Limfjordsmundingen lukkedes - hvad der maa være sket ved Tiden 1100 - blev det vanskeligt at bevare Vestervig som Bispedømmets Sæde, og det flyttedes ved Tiden o. 1135 til Børghlum.

Der indtræder derpaa en fuldstændig Tavshed om Aggertangen gennem hele Middelalderen, hvad der synes afgjort at tale for, at den tidligere Aabning har været forsvarligt lukket.

Paa Frederik II.s og Christian IV.s Tid¹) finder der derimod en Række Gennembrud og Lukninger Sted, hvorom Peder Dyrskøt, hvis Fader var barnefødt i Vandfuld Herred, og andre Berettere vide at fortælle. 1560 brød Søen ind, saa at Skibe kunde sejle ud i Havet, og Fjorden blev usigelig rig paa Flyndere; 1566 dannedes der et stort Gab, der først blev lukket o. 1580; 1586 rev Havet Hul paany, og det stoppedes først o. 1594; 1615 brødes

¹ Bibliotheksassistent cand. mag. Carl Petersen har gjort mig opmærksom paa, at et Kort over Danmark fra 1585 i Braun, Civitates orbis terrarum IV, Blad 25, der er gentaget i en Udgave af Ortelius, Theatrum urbiium, Blad 48, og som hviler paa Marcus Jordans Originalkort fra o. 1560, ikke har noget vestligt Udlob af Fjorden.

atter et Hul, der dog straks skyllede til igen. 1624 toge Sagkyndige Skøn over et nylig revet Hul paa Tangen. men man ventede, at det snart vilde lukke sig. 1627 fik de Kejslerlige udkundskabet - siger Christen Sørensen Testrup - at de kunde tørskoet ride omkring Harboøre, og saaledes kom de bag paa Thyboer og Vendelboer, der lede et stort Nederlag²); 1644 kom mange store Tropper over Passen til Thy og fra, og de havde her stadig "deres Durchtog". I dette Tidsrum har Tangen saaledes afvexlende været gennembrudt og lukket³).

Vi staa saa ved Frederik III.s Tid og de Meierske Kort, og dem læser jeg rigtignok paa en anden Maade end Kaptain Rockstroh. Foreløbig lader jeg det omtvistelige Kort Nr. 10 ude af Betragtning. Vi finde da paa fire af disse Kort ikke blot, at der er afsat en bred Munding, men tillige, hvad Kaptain Rockstroh ikke har nævnt, Læsningen "Limførdsmunde". Disse Kort ere "Landt- u. Seecarte" 1650 og Kortene Nr. 2, 32 og 39 (Nr. 4 er utydeligt og har ingen Læsning). Hvad dernæst Nr. 18 angaar, har det sin Rand netop der, hvor Mindet skulde være og - efter min Opfattelse - angiver det ogsaa Mindet, hvad der desuden bestemt bekræftes ved, at her udenfor staaer "Lyemførdsmunde". Nr. 10 er Oversigtskortet over Limfjorden; det har den prikkede Linie tværs over Tangen og siger i sin Forklaring, at her undertiden er et Bækløb ud i Vesterhavet. Det maa vel anses for givet, at der ikke er Tale om en Ferskvandsbæk, opstaaet paa den smalle Tange og løbende fra Kyst til Kyst; her maa menes et Forbindelsesled mellem Fjord og Hav. Og naar det saa haves i Erindring, at der i Christian IV.s Regeringstid mindst tre Gange var Brud paa Tangen, og at Arent Berntsen 1656 fortæller, at Vestersøen "nogle Aar forleden" brød ind i Limfjorden, synes dette Kort at maatte forstaaes i Overensstemmelse med de andre Kort, som vise, at der 1650 og flere Aar derefter var en Aabning⁴). En saadan er jo ogsaa angivet paa Erik Dahlbergs Kort, og da en Bonde 1657 fører Svenskerne "gennem Vandet" og endelig Kirkebøgerne lade Kampen med Bønderne staa "for Minderne"⁵), kan jeg ikke indse andet end, at Tangen da maa have været gennemskaarer, saaledes som Dr. Villads Christensen har hævdet. Det var vel ogsaa let for de svenske Ryttere at lade Hestene svømme over det lille Vandløb.

Imidlertid maa Tangen snart efter være bleven lukket. Dette fremgaar af en Beskrivelse af Agger Sogn fra 1683,

² 1638 synes Tangen lukket, se Præsteindberetninger i Danske Samlinger 2. R. IV, 11: paa den vester Side har Harboøre den vilde Hav, paa den øster Side Limfjorden, og undertiden komme Havet og Fjorden tilsammen (nemlig ved Søer og Vandløb, der strække sig ned til Bobbjerg; her skulde Knud d. helliges Flaade sejle igennem).

³ Oluf Nielsen har samlet disse Oplysninger i Historisk-topografiske Efterretninger om Skodborg og Vandfuld Herreder 371 ff., 391 ff. Jfr. iøvrigt Ny kirkehist. Samlinger V. 350. Jydske Samlinger II, 3 f., III, 255 f. Suhms Samlinger I, 2, 63.

⁴ Forskellige i Udlandet trykte Kort over Danmark ved Homann og andre, hvilke dels ere udaterede, dels bleve optrykte urettede efter de gamle Grundlag, kunne intet bevise; vi ved jo sikkert, at Tangen afvekslende var hel og gennembrudt i Løbet af det 17. Aarh.

⁵ Jeg maa være enig med Kaptain Rockstroh i, at Kanonstillingerne Syd for Agger ikke kunne staa i Forbindelse med Kampen 1657.

hvori det hedder, at alt hvad Sognets Fiskere fange ”udi Søen [Ørum Sø] og Fjorden, er mestendels smaa Fiske, som de tage med Vaad til at sætte paa Kroge til Fiskeriet udi Havet”⁶); Fjordens Fiskebestand er saaledes bleven en hel anden, end da man paa Arent Berntsens Tid tog Hvillinger, Torsk og Flyndere. I det Hele vilde der vist ved Eftersyn af Fiskeydelserne i Regnskaberne for Ørum og Bøvling Len kunne findes Oplysninger om Fjordens vekslende Karakter og dens snart salte, snart brakke eller ferske Bølger.

Paa Jens Sørensens fortrinlige Kort over Limfjorden fra 1694-95 saavel som paa hans Kort over Danmark (Nr. 16 og Nr. 6 i Søkortarkivet) er der da heller intet Gennemløb afsat; Vesterhavskysten er her lige saa

snorlige, som den er afsat paa Videnskabernes Selskabs Kort af 1800, om hvilken rette Linie V. Ussing siger: ”dette er Kystens Form, som den maa blive, naar den i nogen Tid holder sig sammenhængende”⁷). Det oplyses i en Proces 1723, at Agger Sogns Beboere slaa Klittaget med deres Segle indtil Mindberig⁸) paa Ryssenstens Grund (i Ringkøbing Amt)⁹), hvad der atter viser, at det gamle Vandløb, der dannede Grænsen mellem de to nordvestlige Amter, ikke fandtes.

Saaledes synes der mellem Agger og Harboøre Sogne at have været uafbrudt Landforbindelse i halvandet Hundrede Aar indtil 1825.

Samlinger til jydsk historie og topografi. 3. rk., bd. 4, side 464-468.

---

⁶ Pontoppidan, Danske Atlas V, 414.

---

⁷ N. V. Ussing, Danmarks Geologi, 2. Udg., 305.

⁸ ”Mindesberg” er afsat paa Videnskabernes Selskabs Kort 1800 Vest for Harbo Røn.

⁹ Jydske Samlinger, 3. R., III, 329.